

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНІКА**

Факультет філології

Кафедра української мови

**СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРНОЇ МОВИ»**

Рівень вищої освіти – перший (бакалаврський)

Освітня програма «Українська мова і література»

Спеціальність В11 Філологія

Спеціалізація В11.01 Українська мова та література

Галузь знань В Культура, мистецтво та гуманітарні науки

Затверджено на засіданні кафедри
Протокол № 1
від «26» серпня 2025 р.

м. Івано-Франківськ – 2025

1. Загальна інформація	
Назва дисципліни	«Історія української літературної мови»
Викладач	Барчук Володимир Михайлович
Контактний телефон викладача	+380342 596008
Е-mail викладача	volodymyr.barchuk@pnu.edu.ua
Формат дисципліни	Очний/заочний
Обсяг дисципліни	3 кредити ЄКТС, 90 год.
Посилання на сайт дистанційного навчання	https://d-learn.pnu.edu.ua/
Консультації	упродовж семестру за встановленим розкладом на кафедрі та з розрахунком відповідного часу
2. Анотація до навчальної дисципліни	
<p>Історія української літературної мови є одним із ключових курсів фахових дисциплін, має важливе як пізнавальне, так і світоглядне значення. Історія української літературної мови узагальнює весь курс лінгвістичних дисциплін, засвоєних студентом-філологом; знання з цих дисциплін неодмінно мусять бути використані при вивченні історії літературної мови. Отже, історія літературної мови водночас визначає і завершує фахову підготовку філологів, формуючи цілісні знання із історії мови, літературної мови, мовної системи, зумовленості процесів у межах кожного з мовних рівнів, тенденцій та перспектив розвитку мови.</p>	
3. Метаціліна навчальної дисципліни	
<p>Мета курсу: дати знання з історії української літературної мови, знати та розуміти появу та тенденції розвитку літературних мов в історії українського народу, хронологію основних мовних подій в історії України.</p> <p>Цілі курсу:</p> <ul style="list-style-type: none"> - навчити на основі методологічних засад аналізувати історичні події у розвитку літературної мови; - ознайомити з історичними пам'ятками різних жанрів і стилів як джерелами вивчення історії улм; - розуміти та комплексно характеризувати особливості становлення улм, літературні мови в історії українського народу; - навчитися аналізувати тексти різних жанрів і стилів; - знати та розуміти історичний контекст розвитку мови і суспільства, вплив визначних діячів на розвиток української літературної мови. 	
4. Програмні компетентності та результати навчання	
<p><u>Інтегральна компетентність.</u></p> <p>Здатність розв'язувати складні спеціалізовані завдання та практичні проблеми в галузі філології (лінгвістики, літературознавства, фольклористики та літературного краєзнавства) у процесі професійної діяльності або навчання, що передбачає застосування теорій та методів філологічної науки і характеризується комплексністю та невизначеністю умов</p> <p><u>Загальні компетентності:</u></p> <p>ЗК 3. Здатність спілкуватися державною мовою в усній і письмовій формах.</p> <p>ЗК 5. Здатність учитися й оволодівати сучасними знаннями.</p>	

Фахові компетентності:

1. Усвідомлення структури філологічної науки та її теоретичних основ.
3. Здатність використовувати в професійній діяльності знання з теорії та історії української мови.
8. Здатність вільно оперувати спеціальною термінологією для розв'язання професійних завдань.

Програмні результати навчання:

1. Вільно спілкуватися з професійних питань із фахівцями та нефахівцями державною мовою усно й письмово, використовувати її для організації ефективної міжкультурної комунікації.
3. Організувати процес свого навчання й самоосвіти.
7. Розуміти основні проблеми філології та підходи до їхнього розв'язання із застосуванням доцільних методів та інноваційних підходів.
8. Знати й розуміти систему мови, загальні властивості літератури як мистецтва слова, історію української мови і літератури, що вивчаються, і вміти застосовувати ці знання у професійній діяльності.
16. Знати й розуміти основні поняття, теорії та концепції української філології, вміти застосовувати їх у професійній діяльності.
12. Аналізувати мовні одиниці, визначати їхню взаємодію та характеризувати мовні явища і процеси, що їх зумовлюють.
20. Дотримуватися правил академічної доброчесності, тобто принципів особистого прикладу, відповідальності, справедливості, академічної свободи, взаємоповаги і взаємодовіри, прозорості, партнерства та взаємодопомоги, компетентності й професіоналізму, законності тощо.

5. Організація навчання

Обсяг навчальної дисципліни

Вид заняття	Загальна кількість годин
лекції	22 год.
практичні заняття	18 год.
самостійна робота	50 год.

Ознаки
навчальної дисципліни

Семестр	Спеціальність	Курс (рік навчання)	Нормативний / вибірковий
перший	035 Філологія	четвертий	нормативний

Тематика
навчальної дисципліни

Тема	кількість годин		
	лекції	заняття	сам.роб.
Тема 1. Предмет, завдання і значення курсу. Зв'язок курсу історії УЛІМ з іншими науковими дисциплінами. Методологічні засади оцінки мовно-історичних явищ.	2	2	4

Тема 2. Походження назви „Україна”. Основні джерела вивчення історії УЛМ. Найголовніші наукові праці з історії УЛМ. Періодизація історії УЛМ.	2	2	4
Тема 3. Праслов'янська доба. Праслов'янська мова. Причини розпаду праслов'янської мовної єдності. Українці – автохтони південно-східної Європи. Перегрупування мовно-територіальних регіонів східних слов'ян. Українські племена і їх мовна диференціація. Формування головних рис української мови	2	2	4
Тема 4. Постання Київської держави. Походження писемності. Формування руської писемно-літературної мови та періоди її розвитку. Питання давньоруської мови. Писані пам'ятки Київської держави, їхні стильові особливості. Литовсько-польська колонізація. Загальна характеристика розвитку літературної мови XVI – сер. XVI ст	2	2	4
Тема 5. Розвиток УЛМ від сер. XVI до сер. XVII ст. (польська доба). Початки вищої освіти в Україні. Граматичні праці періоду. Лексикографія кінця XIV – поч. XVII ст. літературна мова др. пол. XVII– XVIII ст. (московська доба).	2	2	6
Тема 6. Українська літературна мова кінця XVIII – першої пол. XIX ст.). Творчість І.Котляревського. Перша граматика української мови О.Павловського.	2	2	4
Тема 7. Розвиток УЛМ романтиками у 30-40-х рр. XIX ст. Загальна оцінка Шевченкової мовотворчості.	2		4
Тема 8. Розвиток української літературної мови в Галичині. Діяльність „Руської трійці”. Роль Галичини у розширенні функцій літературної мови поч. XX ст.	2	2	4
Тема 9. Розвиток УЛМ у др. пол. XIX – поч. XX ст. Роль І.Франка та Б.Грінченка в українському мовотворенні. Унормування УЛМ: лексичне, правописне, граматичне.	2		4
Тема 10. Здобутки українізації за 1917-1920 рр.: преса і книговидавництво, розширення функцій літературної мови. Українська літературна мова в радянській державі.	2	2	6
Тема 11. Українська літературна мова у др. пол. 20 ст. Українське мовотворення на сучасному етапі: стан та перспективи.	2	2	6
Загальна кількість годин	22	18	50

6. Система оцінювання навчальної дисципліни

Загальна система оцінювання навчальної дисципліни	Система оцінювання курсу відповідає критеріям оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти в університеті. Допуск до іспиту становить максимум 50 балів, мінімум 25 балів; за складання іспиту – максимум 50 балів, позитивний мінімум 25 балів. Робота на практичних заняттях упродовж семестру оцінюється за 5-бальною шкалою та максимальною кількістю 30 балів. Під час виставлення допуску до іспиту враховуються навчальні досягнення, отримані в процесі оцінювання на практичному занятті (максимум 30 балів, включаючи контрольну роботу), самостійна робота (включаючи індивідуальне завдання, зокрема реферативне повідомлення) максимум
---	--

	20 балів. Загальна максимальна кількість балів за навчальний курс становить 100 балів.
Вимоги до письмових робіт	Письмова контрольна робота складається з трьох питань теоретико-практичного характеру: терміни написання роботи – 5, 9 практичне заняття.
Практичні заняття	Опрацювання програмових питань зі всіх розділів курсу. Форма: усне повідомлення, дискусія, реферативне повідомлення, аналіз першоджерел.
Умови допуску до підсумкового контролю	Допуском до іспиту є отримання позитивної підсумкової оцінки (максимум 50 балів, мінімум 25 балів). Під час визначення рейтингового підсумкового контролю враховується опрацювання тем, успішне виконання контрольних робіт, успішне реферативне повідомлення, індивідуальне завдання.
Підсумковий контроль	Форма контролю: екзамен; форма складання: письмова екзаменаційна робота; усний захист екзаменаційної роботи – за бажанням студента.

7. Політика навчальної дисципліни

Письмові роботи. Письмові роботи виконують здобувачі освіти, які навчаються за загальним графіком, відповідно до «Положення про організацію освітнього процесу та розробку основних документів з організації освітнього процесу в Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника», та індивідуальним графіком, відповідно до «Положення про порядок навчання здобувачів вищої освіти за індивідуальним графіком у Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника» <https://nmv.pnu.edu.ua/нормативні-документи/polozhenja/>. Форму письмового виконання роботи втілено на практичних, індивідуальних заняттях, під час написання контрольної, самостійної роботи чи виконання індивідуального завдання.

Академічна доброчесність. У «Кодексі честі Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника» встановлені загальні морально-етичні принципи та правила поведінки, яких мають дотримуватися всі учасники навчально-освітнього процесу. За цим документом представники університетської громади повинні дотримувати принципу академічної доброчесності та у всій своїй навчальній та викладацькій діяльності зобов'язані діяти порядно, доброчесно. <https://pnu.edu.ua/polozhennia-pro-zapobihannia-plahiatu/>

За дотриманням членами університетської громади морально-етичних та правових норм цього Кодексу відповідає «Комісія з питань етики та академічної доброчесності» при університеті, яка відстежує і регламентує поведінку здобувачів освіти в навчальному процесі. <https://pnu.edu.ua/polozhennia-pro-zapobihannia-plahiatu/>

Відвідування занять. Урегульовано «Положенням про організацію освітнього процесу та розробку основних документів з організації освітнього процесу в Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника» <https://nmv.pnu.edu.ua/нормативні-документи/polozhenja/>. У разі пропуску занять здобувачі освіти повинні відпрацювати їх індивідуально в письмовій чи усній формі, щоб виконати всі завдання вхідного, поточного, підсумкового контролю.

Неформальна освіта. Порядок здобуття неформальної освіти та визнання її результатів регламентує «Положення про визнання результатів навчання, здобутих шляхом

неформальної освіти, в Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника». <https://nmv.pnu.edu.ua/нормативні-документи/polozhenja/>
Для здобуття неформальної освіти рекомендовано використання платформ Coursera, Prometheus, Udemy, EdEra та ін.

8. Рекомендована література

1. Барчук В. Два шляхи розвитку української літературної мови . *Українознавчі студії*. Івано-Франківськ, 2000. № 2. С. 9-14.
2. Барчук В. Літературні мови в історії українського народу: до проблеми об'єкта курсу «Історія української літературної мови». *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Філологія*. 2023. Вип.2 (50). С. 18-23.
3. Брус М.П. Історична граматики української мови [Текст]: в 3-х ч.: навч.-метод. посібник. Ч. 3: Хрестоматійні матеріали. Івано-Франківськ: ПП Голіней О.М., 2016. 92 с.
1. Бевзенко С. Історія українського мовознавства. Київ, 1991.
2. Білодід І.К. Києво-Могилянська академія в історії східнослов'янських мов. Київ. 1979.
3. Булахівський Л. Питання походження української мови. Вибрані праці. Київ. 1977. Т.2.
4. Горбач О. Генеза української мови та її становище серед інших слов'янських. Фенікс. Детройт-Мюнхен, 1959. Ч.9,10.
5. Горецький П.Й. Історія української лексикографії. Київ. 1963.
6. Довбня Л., Товкайло Т. Історія українського мовознавства в іменах: навч. посіб. Переяслав: Домбровська Я.М., 2019. 309 с.
7. Єфремов С. Історія українського письменства. Київ. 1995.
8. Жовтобрюх М.А., Волох О.Т., Самійленко С.П., Слинко І.І. Історична граматики української мови. Київ. 1980.
9. Жовтобрюх М.А., Русанівський В.М., Складенко В.Г. Історія української мови: Фонетика. Київ. 1979.
10. Історія української мови: Хрестоматія. Київ. 1996.
11. Історія української мови: Синтаксис. Київ. 1983.
12. Лесюк М. Становлення і розвиток української літературної мови в Галичині. Івано-Франківськ: Місто НВ, 2014. 732 с.
13. Німчук В.В. Мовознавство на Україні в 14-17 ст. Київ. 1985.
14. Німчук В.В. Походження й розвиток мови української народності. *Українська народність: нариси соціально-економічної і етно-політичної історії*. Київ. 1991.
15. Огієнко І. Історія української літературної мови. Київ. 1995.
16. Огієнко І. Історія української літературної мови. Київ. 1995.
17. Огієнко І. Українська літературна мова XVI ст.. і „Крехівський апостол 1560 року”. Київ. 1930.
18. Півторак Г. Українці: звідки ми і наша мова. Київ. 1993.
19. Півторак Г. Формування і діалектна диференціація давньоруської мови. Київ. 1988.
20. Плющ П.П. Історія української літературної мови. Київ. 1971.
21. Русанівський В.М. Давньоруська мова: міф чи реальність. *Мовознавство*. 1993. №2.
22. Русанівський В.М. Історія української літературної мови. Київ. 2001.
23. Субтельний О. Україна. Історія. Київ. 1991.
24. Царук О. Українська мова серед інших слов'янських: етнологічні та граматичні параметри. Дніпропетровськ, 1998.
25. Чапленко В. Історія нової української літературної мови (XVII століття – 1933 рік). Нью-Йорк, 1970.
26. Чмихов М.О., Кравченко Н.М., Черняков І.Т. Археологія та стародавня історія України. Київ. 1992.
27. Чорний С. Історія української літературної мови XX сторіччя. Мюнхен, 1975.
28. Шерех Ю. Галичина в формуванні нової української літературної мови. Мюнхен, 1949.

29. Шевельов Ю. Українська літературна мова в першій половині 20 століття 1900-1941: Стан і статус. 1987.

Володимир Барчук